

Jordanidisz Ágnes – Neuberger Tilda

Nemzetközi szimpózium az egynyelvű és kétnyelvű beszédről

2015-ben International Symposium on Monolingual and Bilingual Speech címmel Kréta egyik festői kikötővárosában, Haniában rendeztek konferenciát, amelynek célja a nyelvészeti területek – gyermek- és felnőttbeszéd, egynyelvűség és többnyelvűség, tipikus és atipikus nyelvi fejlődés – közötti határok átlépésével a jelenlegi látóhatár és lehetőségek kiszélesítése volt. Ennek megfelelően választották a konferencia emblémájának Démoszthenész, a híres ókori görög államférfi portréját, aki megvalósította a szimpózium elméleti és gyakorlati implikációit: gyermekkori beszédhibáját saját maga győzte le (szájában kavicsokkal gyakorolta és javította ki a korábban laterálisan ejtett pergőhangot), és vált az ókor egyik leghíresebb szónokává.

A szimpózium négy napján (2015. szeptember 7. és 10. között) a világ 38 országa képviselte magát 6 plenáris, 85 szekció- és 37 poszterelőadás keretében (1–2). A kutatások 38 nyelvre terjedtek ki, közöttük néhány olyanra is, amely eddig még kevésbé képezte a beszédtudomány vizsgálódásának a tárgyát, például a maori, a bengáli vagy a szuahéli. A két helyszínen párhuzamosan folyó előadásokat a szervezők (Elena Babatsouli, David Ingram, Ferenc Bunta, Aris Meletiou és Dimitrios Sotiropoulos) szándékosan nem csoportosították egy-egy meghatározott kutatási terület köré, hogy a résztvevők betekintést nyerhessenek az egy- és többnyelvű beszéd többféle szempontú vizsgálatába. A szinte befogadhatatlan mennyiségű tudományos tartalmat igyekeztek kulturális programokkal könnyíteni (kirándulással, gasztronómiai élményekkel és komolyzenei koncerttel).

A plenáris előadók is hozzájárultak a konferencia nemzetközi sokszínűségéhez: a poznańi egyetemről érkezett Katarzyna Dziubalska-Kolaczyk az idegen nyelv elsajátításának fonotaktikai kérdéseiről beszélt, Mehmet Yavas, a floridai egyetem professzora a kétnyelvűek kiejtésbeli anyanyelvi megítélésének módszertani kérdéseiről szólt, a svédországi linköpingi egyetemet képviselő Martin J. Ball professzor pedig a szerzett neurogén beszédzavarok többnyelvűségre vonatkozó kutatási eredményeit ismertette. A genfi Margaret Kehoe-Winkler a korai kétnyelvű gyermekek beszédében mutatkozó nyelvi kölcsönhatás vizsgálatáról beszélt. Bemutatta az eddigi kutatások eredményeit, és felvázolta a jövő többnyelvű kutatásainak a modelljeit. A grazi Ineke Mennen a kétnyelvű közösségek hosszú távú nyelvi kontaktjának hatásáról számolt be előadásában.

Kanada brit columbiai egyeteméről érkezett May B. Bernhardt és Joseph P. Stemberger, akik egy nemzetközi projekt eredményeit ismertették. Egy 2006 óta folyó nyelvek közötti kutatás tanulságairól számoltak be, amelyben 12 nyelv (például francia, spanyol, német, svéd, japán, bolgár) esetében vizsgálták a 3 és 6 év közötti egynyelvű gyermekek anyanyelvi fonológiai fejlődését. Céljuk volt dokumentálni és (amennyiben lehetséges) megmagyarázni az adatok nyelvek közötti hasonlóságait és különbségeit.

1. ábra
Előadás az A szekcióban
(forrás: <http://www.ismbs.eu/>)

A félórás szekció-előadások olyan kutatásokat mutattak be (1–2. ábra), amelyek egyrészt az anyanyelv (L1) elsajátításának kérdéseit tárgyalták egynyelvű gyermekeknél, másrészt a két- vagy többnyelvű gyermekek nyelvhasználatára irányultak. Hallhatók voltak továbbá olyan előadások is, amelyek az idegen nyelv mint második nyelv (L2) tanulását elemezték produkciós vagy percepciós szempontból. Az anyanyelvi kompetencia vizsgálatát célozta többek között Marit Carolin Clausen, Annette V. Fox-Boyer és Gitte Rasmussen előadása, akik dán kétévesek fonológiai fejlődését tanulmányozták. Hetvenöt 2–6, illetve 2–11 év közötti gyermek képmegnevezéses tesztjének eredményeit mutatták be, amelyek szerint a dán gyermekek kétéves kor végére a fonológiai fejlődés alapvető lépéseit már megtették. Bernhardt és munkatársai két (egymással kapcsolatban nem álló) nyelvben, a mandarinban és a granadai spanyolban vizsgálták a diftongusok produkcióját 3 és 5 év közötti gyermekek beszédében. Eredményeik szerint mindkét nyelvben az emelkedő (nyitódó) típusú kettőshangzók ejtése bizonyult jobban megalapozottnak a gyermekek anyanyelvi produkciójában az ereszkedő (záródó) típushoz képest.

Sok előadás témája volt az idegen nyelvi beszédprodukció és beszédpercepció. Angelica Carlet és Anabela Rato például az angol zöngétlen zárhangok percepcióját vizsgálta katalán és portugál anyanyelvű nyelvtanulóknál, akik különböző szinten álltak az angol mint idegen nyelv tanulásában. Eredményeik fényt derítettek arra, milyen mértékben befolyásolja az első nyelv (L1) és az idegen nyelvi tapasztalat a nem anyanyelvi beszédhangok észlelésének a pontosságát. Loukia Taxitari és munkatársai olyan gyermekek nyelvi helyzetét mutatták be, akik a korai nyelvfejlődés időszakában két nyelvváltozattal találkoznak: a standard modern göröggel, valamint a ciprusi görög dialektussal. Az elemzésben különböző életkorú (18, 21, 24, 27 és 30 hónapos) gyermekek szókincsének és grammatikai fejlődésének a sajátosságait elemezték.

2. ábra
Előadás a B szekcióban
(forrás: <http://www.ismbs.eu/>)

A szekció-előadások között magyar kutatásokról is elhangzottak beszámolók. Zajdó Krisztina *Can caregivers facilitate the acquisition of language-specific segment-duration patterns in children's speech?* című előadásában azt vizsgálta, hogy az édesanyák milyen módon támogatják gyermeküket a magyar nyelvre jellemző magánhangzó-hosszúság elsajátításában. Kutatásában az anyák és gyermekeik által produkált CV(:)CV(:) felépítésű szavak (például /pipi/ vagy /pípi/) szolgáltatták a vizsgálat anyagát. A kutatás kimutatta, hogy az anyák a saját kiejtésükben a magánhangzó-hosszúságot gyermekeik válaszához igazították, azaz a proximális fejlődési zónában támogatták őket. Ennek eredményeképpen a gyermekek magánhangzó-időtartama egyre inkább közelített a felnőttek kiejtését jellemző hosszúsághoz.

Neuberger Tilda ismertette Bóna Judittal, Markó Alexandrával, Jordanidisz Ágnessel és Bunta Ferencsel végzett társszerzős kutatását, amelynek témája három fonológiai hosszú-rövid magánhangzópár időtartamának a vizsgálata 5, 6 és 7 éves magyar gyermekek spontán beszédében. Eredményeik szerint a fonológiai hosszúság szerinti megkülönböztetés az elemzett három magánhangzónál már 5 éves kor előtt stabil a gyermekek beszédprodukciójában, de a vizsgálat rávilágított néhány jellemző életkori különbségre a magánhangzók ejtésében 5 és 7 éves kor között (például a hosszú-rövid magánhangzók időtartamának arányát tekintve).

Beke András Horváth Viktóriával és Neuberger Tildával együtt végzett kutatását mutatta be *Automatic speaker detection for improved multi-level annotation of children speech database* címmel. A kutatás részét képezi annak a technológiai fejlesztésnek, amelynek célja a magyar gyermeknyelvi adatbázis többszintű annotálását segítő eszköz megalkotása. Hetven magyar egynyelvű gyermeknek egy felnőtt interjúkészítővel rögzített spontán dialógusában végezték el a beszélődetektálást, majd eredményeiket összehasonlították a *Beszélt nyelvi adatbázis* (BEA) felnőtt-felnőtt dialógusain alapuló beszélődetektáló eredményeivel.

Jordanidisz Ágnes Auszmann Anitával és Bóna Judittal közösen végzett kutatásukat ismertette, amelynek keretében a magyar–angol kétnyelvű és a magyar egynyelvű gyermekek magyar nyelvű dentális és veláris zöngétlen zárhangjának VOT-ját vizsgálták spontán beszédben, illetve képmegnevezéses feladatban. A kutatás eredménye szerint a /k/ hangot a kétnyelvű gyermekek hosszabban ejtették magyar egynyelvű társaiknál mind a képmegnevezés esetében, mind pedig a spontán beszédben. Ezzel szemben a /t/ hang ejtésében szignifikáns eltérés nem volt kimutatható egyik esetben sem. A feladattípus hatását vizsgálva szintén csak a /k/ hang esetében mutatkozott szignifikáns eltérés a képmegnevezéses és a spontán beszéd

között: a képmegnevezés feladathelyzetben a gyermekek hosszabban ejtették a zárhangot, mint spontán beszéd közben.

3. ábra
Poszterszekció
(forrás: <http://www.ismbs.eu/>)

A szimpózium résztvevői két poszterszekcióban ismerkedhettek meg azzal a 37 kutatással, amelyeket poszttereken mutattak be a szerzők. A poszterszekciók témái ugyanolyan változatosak voltak, mint az előadásoké. Több poszter körül is izgalmas szakmai eszmecsere alakult ki, amely közelebb hozta egymáshoz a világ különböző tájain élő kutatókat. A szimpózium utolsó napján négy fiatal kutatónak osztottak ki díjat, amelyre a konferencián előadó PhD-hallgatók és a friss PhD-vel rendelkező kutatók pályázhattak. A bizottság a díjakat Angelica Carlet (Barcelona), Anastasia Chionidou (Szaloniki), Matthew Patience (Toronto) és Antje Stoehr (Nijmegen) doktoranduszoknak ítélte oda.

A szervezők a színvonalas tudományos program összeállításával biztosították azt, hogy a Krétára látogató kutatók figyelmét ne vonja el teljes mértékben a sziget szépsége. A konferencia szervezésének sikerét bizonyítja, hogy a szervezők számos visszajelzést kaptak a résztvevőktől, amelyek azt támasztják alá, hogy a rendezvény sikeres, inspiráló és emlékezetes volt (3).

A szimpózium lehetőséget adott a multidiszciplináris eszmecserére a fonetika, a fonológia, a pszicholingvisztika kutatói, valamint a pedagógiai és a klinikai gyakorlat szakemberei között. Az előadások sokszínű tematikája és változatos elemzési módszerei sok résztvevőt ösztönöztek az intézmények közötti párbeszédre, amelynek hatására a közeljövőben közös kutatómunka indulhat meg az anyanyelv-elsajátítás univerzális és nyelvspecifikus jellegére vonatkozóan.

Irodalom

- (1) Program International Symposium on Monolingual and Bilingual Speech (ISMBS 2015). <http://ismbs.eu/data/documents/Full-PROGRAM.pdf> (2015. november 15.)
- (2) Abstracts. <http://ismbs.eu/data/documents/LINKED-ABSTRACTS-.pdf> (2015. november 15.)
- (3) Comments on ISMBS 2015. <http://ismbs.eu/data/documents/Comments-on-ISMBS-2015.pdf> (2015. november 15.)

Jordanidisz, Ágnes – Neuberger, Tilda: Report on the *International Symposium on Monolingual and Bilingual Speech (ISMBS 2015) conference*

Az írás szerzőiről

Jordanidisz Ágnes

Hátország Egyesület NILD Hungary, Budapest, Magyarország

ajordanidisz[kukac]gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3880-9185>

Neuberger Tilda

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, Magyarország

neuberger.tilda[kukac]nytud.mta.hu

<https://orcid.org/0000-0001-9107-9815>